

Irans anrikning av uran

Analys av aktörer och säkerhetsiseringsprocesser

Louise Dreifeldt

Abstract

This theory consuming thesis is concerned with why Iran's uranium enrichment has become a security issue, and will focus on the five most important and involved actors: Iran, Russia, China, the US and the UN. I will do this by using instruments of analysis such as securitization and strategic analysis, which are gathered first and foremost from Barry Buzan and the Copenhagen School. With these instruments I will examine different factors, such as deterrence, the action-reaction model and armament. Since, according to my opinion, security matters include more sectors than military I will also examine the political, societal and economic sectors. China and Russia have acted differently compared to the US in this matter and this thesis will highlight the factors that can explain the different actions made by these countries. Further, an analysis is made concerning the experienced threats and how they will drive the actors to take diverse actions and diverse positions. The US and Iran are the most active players in this matter, and the two countries see each other as big threats against their own sovereignty and security, and this is why much focus is upon them. This thesis will demonstrate that the actor's policy towards the international arena, such as status quo and revisionist, has a big impact on both experienced threats and on the country's foreign policy.

Keywords: securitization, nuclear power, status quo states, revisionist states, Iran, Islam

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
1.1. Frågeställningar och uppsatsen syfte	1
1.2. Metod och material	2
1.3. Begrepp	2
1.4. Bakgrund	4
2. Avgränsningar och preciseringar	6
2.1. Heterogena och homogena säkerhetskomplex	6
2.2. Säkerhetisering av en fråga	6
2.3. Nivåer	7
3. Teori och analys	9
3.1. Referenter och referensobjekt	9
3.1.1. Användning av referensobjekt	9
3.2. Säkerhetisering i olika sektorer	10
3.2.1. Analys av säkerhetisering i olika sektorer	11
3.3. Kärnkraftens civila och militära sektorer	13
3.3.1. Användningsanalys av den civila och militära kärnkraften	13
3.4. Strategi	14
3.4.1. Action-Reactionmodellen	14
3.4.2. Säkerhetsdilemmat	15
3.4.3. Avskräckning	15
3.4.4. Kärnvapen som strategi	16
3.4.5. Analys av pågående upprustning och avskräckning	16
3.5. Hotbild som strategi	17
3.5.1. USA:s och Irans hotbilsstrategi	18
3.6. Vapenkontroll	18
3.7. Revisionistiska och status quo-stater	18
3.7.1. Aktuella revisionistiska och status quo-stater	19
4. Analys av de olika aktörernas roller	21
4.1. Irans intentioner och aktiva roll	21
4.2. Rysslands och Kina roll	21
4.3. USA:s roll	22
4.4. FN:s vilja	22
5. Summering och slutsats	24
5.1. Utvärdering av teorier	24
5.2. Slutsats	24
6. Referensförteckning	26

1 Inledning

1968 skapades Icke-spridningsfördraget, även förkortat NPT, med avsikten att begränsa spridningen av kärnvapen. Under denna tid var det endast USA, Sovjetunionen och Storbritannien som hade nukleärt stridsmedel. 1995 enades 174 länder inom FN att detta fördrag skulle utökas samt fortgå på obestämd tid, och 2002 hade antalet länder ökat till 187. Fördraget har till syfte att förbjuda länder att anskaffa sig kärnvapen med undantag av de tre länder som redan var i besittning av dessa. Trots att fördraget är asymmetriskt, och tycks gynna de tre länder som ägde kärnvapen före 1968, skapar detta fördrag även en säkerhet för de länder som inte har kärnvapen eftersom fördraget ger dessa länder skydd från de länder som önskar införskaffa kärnvapen men som nu är förbjudna att göra det. Vidare bestämdes i fördraget att de länder som hade kärnvapen skulle hjälpa de länder utan kärnvapen att bygga upp kärnkraft för civilt bruk.

Trots detta fördrag har Nordkorea anskaffat kärnvapen, och därmed gått ur fördraget. Även Indien och Pakistan har numera atomvapen och det finns tecken på att Irak tidigare har försökt anskaffa sådana. Israel har med största sannolikhet kärnvapen, men undviker att göra ett officiellt uttalande om saken. I efterhand har det också visat sig att Iran sedan 1980-talet strävat efter att utveckla massförstörelsevapen, däribland kärnvapen. Dock menar Iran att anrikning av uranet endast är till för att bygga upp civil kärnkraft. Under översynskonferensen kring NPT-fördraget år 2005 uppluckrades avtalet ännu mer genom att man denna gång inte lyckades fastställa de överenskommelser om nedrustningsåtgärder som funnits sen tidigare (Sydsvenska Dagbladet 2007-12-07).

1.1 Frågeställningar och uppsatsen syfte

Genom denna uppsats vill jag undersöka två tätt sammankopplade frågeställningar:

- Varför har vissa aktörer valt att säkerhetsisera Irans anrikning av uran och andra inte?
- Hur kan man förklara de olika aktörernas beteende?

Syftet med dessa frågeställningar är att titta på de fem viktigaste aktörerna i frågan, FN, Ryssland, USA, Iran och Kina, och därigenom kunna klarlägga varför Irans urananrikning, som sägs vara för civilt bruk, har blivit en säkerhetsfråga. Dock kommer störst fokus ligga på Iran och USA då dessa två länder är de mest aktiva och uppmärksammade aktörerna.

1.2 Metod och material

Denna uppsats kommer att vara teorikonsumerande och jag kommer att utgå från strategistudier och olika säkerhetsanalysinstrument för att undersöka detta ämne. Huvudändamålet med denna uppsats är att undersöka varför FN, Kina, USA och Ryssland uppfattar hotgraden av ett Iran med eventuella framtida kärnvapen så pass olika. För att undersöka detta kommer jag använda mig av begreppet ”säkerhetisering” och de teorier som är sammankopplade med detta. Till en viss del kommer då denna uppsats även vara teoriprovande, då jag ska undersöka huruvida de teorier jag använt mig av kan svara på mina frågeställningar. Men eftersom syftet är att undersöka en specifik fråga är förklaringsfaktorerna sekundära medan föremålet för studien primärt. Jag kommer inte göra några generaliseringsförsök och därmed är uppsatsen huvudsakligen teorikonsumerande (Esaiasson et al 2007 s. 43, 100).

Jag har främst använt mig av sekundärmaterial i form av böcker och artiklar som behandlar säkerhetisering och strategianalys samt landspecifik litteratur som berör de aktörer jag valt att behandla. För att få en så korrekt bakgrundsbild som möjligt har jag använt mig av tidningsartiklar från Sydsvenska Dagbladet och Svenska Dagbladet. Jag har valt att använda mig av två stora dagstidningar för att få en viss bredd i den nyhetsrapportering jag använt mig av, och jag vill inte förlita mig bara på en dagstidning eftersom detta kan göra den efterföljande analysen omedvetet vinklad och färgad på grund av ensidigt bakgrundsmaterial. Utifrån de böcker som tar upp ämnena säkerhetisering och strategianalys har jag extraerat de teorier som berör mitt aktuella ämne och som kan svara på min frågeställning och därmed de händelser som inträffat, det vill säga varför Irans urananrikning har blivit en säkerhetsfråga. Dessa teorier kommer då att användas för att förklara aktörernas handlingar och deras positioner i frågan.

De teorier jag har använt mig av härstammar först och främst från den så kallade Köpenhamnsskolan där framförallt Barry Buzan och Ole Wæver är framstående teoretiker. Köpenhamnsskolan, med dessa två teoretiker, anses vara framstående när det gäller just säkerhetisering och strategianalys och därmed har jag valt att undersöka säkerhetsprocesserna utifrån deras teorier. Dessa författare definierar mycket av säkerhet och strategi utifrån realismen, men är inte renodlade realister eftersom de även tittar på andra aktörer än stater, vilket denna uppsats också kommer att göra.

1.3 Begrepp

- Säkerhetisering – Detta sker när en fråga uppfattas/ses/presenteras som ett existentiellt hot och som kräver nödgärder samt rättfärdigar handlingar som i normalt fall inte hade setts som tillåtna. Detta begrepp har ett tämligen stort spektrum och många olika frågor kan

bli säkerhetsiserade beroende på aktör, tidpunkt och omständigheter. Exempelvis kan man med största sannolikhet utgå ifrån att en dansk militärupprustning inte skulle ses som ett hot i Norden, men däremot skulle en israelisk upprustning uppfattas som ett hot i Mellanöstern. Viktigt att påpeka är också att det inte endast är militära frågor som kan bli säkerhetsiserade utan även till exempel politiska, ideologiska, geografiska och ekonomiska frågor.

- Occidentalism – Anti-västsympatier, motståndare till det västerländska sättet att leva, agera och tänka.
- Svaga stater – Dessa stater har ofta svaga och lättlösliga relationer till andra stater, och kan inte sörja för medborgarnas trygghet. Instabiliteten påverkar grannländer, ibland hela regioner och gör dem osäkra. Statens svaghet gör det frestande för andra att intervensera i landet. Svaga länder finns främst i Afrika och Mellanöstern. Ett av FN:s uppdrag är att ge stöd till dessa svaga stater (Buzan 1991 s. 154-157).
- Revisionistiska stater – Stater som anser att det internationella systemet är orättvist och ofördelaktigt för de stater som uppfattas vara i periferin.
- Status quo-stater – Dessa stater står i motsatsförhållande till de revisionistiska staterna. Det internationella systemet gynnar dessa stater eftersom systemet bland annat bygger på liberalism, demokrati och kapitalism. Dessa staters inhemska strukturer är förenliga och beroende av de rådande relationer som finns i det internationella systemet (Buzan 1991 s. 300-302).
- Rouge-stater – Stater som ses som ett hot USA, och som inte drar sig för att använda massförstörelsevapen för att nå sina mål eller för att sponsra terrorister.
- Avskräckning – När en aktör förebygger, genom militär makt, att en annan aktör gör något som är oönskat. Det går att avskräcka genom vedergällning, eller hot därom, och genom försvar. Det går även att avskräcka genom att göra militärt motstånd mot attacker. I västvärlden råder oenighet mellan dem som förespråkar avskräckning genom hot om vedergällning och de som vill att man avskräcker genom militärt motstånd. I forna Sovjetunionen och i Kina har man inriktat sitt försvar till att bara använda sig av direkt militärt motstånd för att avskräcka hotfulla aktörer, och gör det till den grad att det knappast kan klassificeras som avskräckning utan snarare som militärt motstånd (Buzan 1989 s. 135-142).
- Maktbalans – När två rivaliserande länder har samma militära styrka är chansen stor att länderna väljer att avstå från ett militärt angrepp mot varandra och då råder en maktbalans, som det gjorde mellan

USA och forna Sovjetunionen. Begreppet är förenat med realismen (McLean 2003 ”balance of power”).

- Anarki i det internationella systemet – Det finns ingen övergripande världsregering och det finns inte lagar och ordning på samma sätt som det finns inom en stat. Detta leder till att det till exempel inte finns något/någon som hindrar stater från att använda våld. Staternas förhållande till varandra styrs av ländernas egen styrka och värderingar, och maktbalansen påverkar ländernas relationer (Buzan 1989 s. 6). Det utmärkande draget i den internationella anarkin är staternas suveränitet, och att det därmed inte finns någon högre maktinstans än staten själv. FN är den enda instans som har drag av att vara en världsregering och har till uppdrag underlätta relationerna mellan stater, trots den anarki som råder. Detta görs genom diplomati, rättslig rättvisa och försvarande av länders suveränitet (Buzan 1991 s. 146, 170).

1.4 Bakgrund

Kärnvapen kan lätt uppfattas som ett hot mot hela mänskligheten med tanke på de förödande effekter ett kärnvapenkrig kan få. Detta avspeglas i det icke-spridningsavtal som upprättats och undertecknats av fler länder än något annat avtal rörande nedrustning och vapenbegränsning (<http://disarmament.un.org/wmd/npt/index.html>).

På grund av att Mellanöstern härbärgerar flera islamska terroristorganisationer löper denna region mycket stor risk att använda massförstörelsevapen i eventuella framtida konflikter eftersom terrorister ofta använder sig av okonventionella medel och agerar inte inom de ramar som en stat gör (Arbman et al 2000 s. 7).

Irans president Mahmoud Ahmadinejad har tydligt deklarerat för omvärlden att landet genomgår processer för att producera kärnkraft, men att intentionen endast är att anrika uran för civilt bruk. Iran är världens fjärde största oljeexportör och på grund av det höga oljepriset världen över är det mer ekonomiskt fördelaktigt för oljeländer att sälja oljan än att förbruka den själv (Sydsvenska Dagbladet 2007-11-11). Detta är anledningen till att landet anrikar uran enligt Ahmedinejad, men flertalet länder, med väst i spetsen, oroar sig över att detta inte är det riktiga motivet bakom Irans agerande. Israel är det enda landet i Mellanöstern som besitter kärnvapen, och Irans president har vid ett flertal tillfällen proklamerat att Israel bör jämnas med marken. Det råder även spekulationer kring den iranska presidentens samröre med diverse terrorgrupper. Därmed är oron stor, både regionalt och globalt, för den händelseutveckling som skett. President Ahmadinejad har förkunnat att landet inte kommer att ta hänsyn till de protester som världssamfundet väckt och att sanktionerna inte kommer att påverka Irans urananrikning, dessutom står ayatolla Ali Khamenei, Irans högste

religiösa ledare, bakom Ahmadinejad och hans politik. Kahameneis stöd är mycket betydelsefullt eftersom han anses vara den mäktigaste mannen i landet och för att han mer eller mindre har vetorätt i alla viktiga frågor i Iran (Sydsvenska Dagbladet 2008-02-28).

Det är framförallt Bush-administrationen, men även Frankrike, som gjort starka utspel och varnat för militära insatser. Kina och Ryssland har hållit sig i bakgrunden och avstått att alliera sig med väst i denna fråga. Detta i sin tur har lett till ett splittrat FN där Kina och Ryssland spjärnar emot de hårdare sanktioner som USA, Frankrike, Storbritannien och Tyskland förespråkar (Sydsvenska Dagbladet 2007-09-30). Trots att fem Mellanösternländer är allierade med USA har denna region också varit splittrad, eftersom man inte vill ha Iran som fiende om nu farhågorna besannas (Sydsvenska Dagbladet 2008-01-10). Även inom Iran råder det en oro kring den utveckling som skett (Sydsvenska Dagbladet 2007-10-24).

Det har under det senaste året kommit tvetydiga rapporter om Irans urananrikning; en från FN:s atomenergiorgan IAEA som har tolkats mycket olika beroende på aktör, och en från USA:s underrättelsetjänst (NIE) som visar på att Iran har anrikat uran men har slutat sedan ett par år tillbaka. På grund av Irans slutenhet råder det mycket delade uppfattningar kring Irans agerande och rapporterna har visat mycket tvetydiga resultat. I IAEA:s rapport från februari 2008 fastställer man att Iran nu snarare har trappat upp sin urananrikningsprocess och att Iran har börjat använda sig av nya centrifuger som har dubbelt så stor kapacitet jämfört med tidigare (Sydsvenska Dagbladet 2008-02-27). Den tredje mars 2008 beslutade FN om ännu en sanktionsåtgärd mot Iran efter de två tidigare sanktioner som inte har gett något resultat (Sydsvenska Dagbladet 2008-04-24).

2 Avgränsningar och preciseringar

För att definiera och precisera min analys har jag valt att avgränsa aktörer och sektorer samt tydliggöra begreppet säkerhet och dess omfång. Jag vill i detta avsnitt även utförligare förklara och definiera vad en säkerhetsisering är.

2.1 Heterogena och homogena säkerhetskomplex

Det finns först och främst två skolor kring hur säkerhet bör definieras; dels de som menar att säkerhet huvudsakligen är en militär fråga, det vill säga ett homogent säkerhetskomplex, och därmed bör studeras utifrån den militära sektorn, och dels de som anser att säkerhet är sammankopplad med flera sektorer, då främst ekonomi, miljö, politik, militär och samhälle, det vill säga ett heterogent säkerhetskomplex. Jag anser att säkerhet bör analyseras utifrån den bredare skolan eftersom ett lands säkerhet beror på många olika sorters hot. Trots att kärnvapen hamnar i den militära sektorn påverkas graden av säkerhetsisering av andra faktorer såsom ideologi, statskick, geografi och politik, och är därmed inte endast en militär fråga. Det innebär att dessa sektorer är interagerande och påverkar varandra åt båda, och ibland alla, håll.

Denna analys kommer att utgå från ett heterogent komplex, vilket innebär att hela det säkerhetskomplex jag vill undersöka berör flera olika sektorer (ekonomiska, ideologiska etc.). Jag kommer även att titta på olika aktörer, både stater och internationella organisationer (FN), vilka ingår i det heterogena säkerhetskomplexet. Fördelen med att undersöka flera sektorer och olika sorters aktörer är att det är lättare att skapa en helhetsbild genom att få med alla viktiga faktorer och se till den växelverkan som finns hos både aktörer och sektorer (Buzan et al 1998 s. 8-17).

2.2 Säkerhetsfrågor och säkerhetsisering av en fråga

För att en fråga ska definieras som en säkerhetsfråga, och inte bara en militär eller politisk fråga, krävs det en avgränsning. Jag använder mig här av Buzans och Wævers avgränsning att i en säkerhetsfråga måste det finnas fler aspekter på problemet än bara ett vanligt politiskt (Buzan et al 1998 s. 5).

Det krävs också mer än att *en* aktör ska identifiera ett problem som en säkerhetsfråga – det är först när *allmänheten* uppfattar det som en säkerhetsfråga som säkerhetsisering sker. Om gemene man anser att detta inte är en säkerhetsfråga

sker i stället ett säkerhetsdragsdrag, det vill säga att det endast sker en ansats till att säkerhetsisera (Buzan et al 1998 s. 25). Problemet är hur man avgör om något är tillräckligt viktigt och brådskande för att säkerhetsiseras. Ett uppfattat hot handlar om *framtiden*, och det går därmed inte att hundraprocentigt veta vad som kommer att ske, det enda som finns är teorier och gissningar. För att ytterligare komplicera det hela är uppfattningen av vad som är hot något mycket intersubjektivt. Det går inte att mäta på en skala hur mycket hot som föreligger eller hur allvarligt något är. Mycket av denna intersubjektivitet beror på den politiska kontexten, och att säkerhetsisering är socialt konstruerat.

Vilka frågor som blir säkerhetsiserade beror, som jag nämnt tidigare, också till stor del på landets specifika karaktär och under vilken tidpunkt, och kanske till och med under vilken tidsända, problemet uppstår. I en stat som Iran där religionen är politiliserad kan religiösa problem och kränkningar tolkas som ett säkerhetsshot, medan i Sverige skulle angrepp mot till exempel kristna fundamentalister inte uppfattas som en säkerhetsfråga (Buzan et al 1998 s. 23-24).

Om ett ämne blir säkerhetsiserat eller ej kommer an på vem/vilka som argumenterar för säkerhetsiseringen, och det finns aktörer som har en större auktoritet än andra (Buzan et al 1998 s.30-32), jämför till exempel USA och San Marino eller Carl Bildt och Ilmar Reepalu.

2.3 Nivåer

Analysen kommer att se till både regional och global nivå för att få fram orsak och verkan. Genom de aktörer jag har valt ut i min analys kan det tyckas självklart att detta är en global fråga, men för att förstå hela säkerhetsiseringen av Irans anrikning av uran, och orsaken till Irans handlande, måste man även analysera den regionala nivån.

Det finns framför allt fyra analysnivåer man kan undersöka vid studiet av internationella relationer:

- Internationella subsystem – Grupperingar av enheter som särskiljer sig genom sin ömsesidiga påverkan på, eller ömsesidiga beroende av, varandra. De kan antingen vara regionalt baserade, till exempel ASEAN, vilket gör dem till regionala subsystem, eller inte.
- Enheter – Subgrupper, organisationer, samfund som utgör en aktör som är tillräckligt sammanhållen och oberoende för att skilja sig från andra, till exempel stater, nationer och transnationella företag.
- Subenheter – organiserad grupp av människor inom en enhet som påverkar, eller försöker påverka, enhetens beteende, till exempel byråkratier och lobbyverksamheter.
- Individer – oftast den lägsta analysnivån i statsvetenskap (Buzan et al 1998 s. 5-6).

Jag kommer i denna uppsats fokusera på internationella subsystem, det vill säga FN, och enheter, i detta fall stater.

3 Teori och analys

Det teorier som används i denna uppsats är färgade av ett realistiskt synsätt på relationer mellan stater och på den internationella arenan, på grund av att teorierna härstammar från Köpenhamnskolan och därmed redogörs kortfattat här vad realismens huvuddrag är.

Det realistiska synsättet fokuserar på stater som aktörer. Realismen tolkar makt och status utifrån nollsummeteorin, där någons förlust alltid är någon annans vinst. Alla stater eftersträvar makt och detta leder utan undantag till konflikt och konkurrens stater emellan. Enligt realismen beror fredliga relationer mellan länder på en maktbalans (Hay 2002 s.18-19). Suveränitet är också ett viktigt begrepp inom realismen, det internationella systemet bygger på suveränitet som till stor del styr olika aktörers handlande. På grund av det anarkiska systemet är självhjälp en viktig faktor, vilket innebär att varje stat måste ta hand om sig själv och försvara både landet och dess suveränitet (Bayliss et al 2005 s. 162-180). De mellanstatliga samarbeten som finns är upprättade för att försvara nationella intressen, och dessa nationella intressen är objektiva, såsom säkerhet, makt och överlevnad.

I detta avsnitt kommer jag att beröra de teorier som är användbara för att förstå och försöka klarlägga problematiken kring Irans anrikning av uran. Det inleds först med en teorigenomgång som sedan används för min analys av Irans urananrikning och de olika aktörernas agerande. Analysen har till syfte att sammanväva de teorier som använts med 2007 och 2008 års händelseförlopp.

3.1 Referenter och referensobjekt

Försöket att säkerhetsisera har större chanser att lyckas om man refererar till objekt som uppfattas som hotfulla, som till exempel extremism och kärnvapen. Regioner kan också användas som referensobjekt, exempelvis Mellanöstern.

Flera stater sammanknutna till en religion och kultur, och civilisationskrokar enligt Huntingtons modell kan leda till att det inte bara är stater som ses som hotfulla utan även civilisationer och regioner kan uppfattas som fientliga (Buzan et al 1998 s. 53). Referensobjekt kan vara både socialt konstruerade, såsom mänskliga rättigheter och internationell rätt, men även vara mer specifika, som till exempel stridsvagnar och bombattentat. Referenter som IGO:s, FN, NATO etc., har ofta en större möjlighet, och en större auktoritet, att använda de mer abstrakta och kollektiva referensobjekten för att säkerhetsisera en fråga (Buzan et al 1998 s. 33-55).

3.1.1 Användning av referensobjekt

George Bush-administrationen har mycket tydligt använt sig av referensobjekt för att skapa en säkerhetisering av Irans urananrikning. Detta har gjorts med hjälp av att använda politisk och extrem fundamentalistisk islamism, kärnvapenhot och nukleär förintelse av hela Mellanösternregionen samt risken av ett tredje världskrig som referensobjekt. Genom att sammankoppla Iran och terrorismorganisationer ökar rädslan hos allmänheten eftersom terrorism i och från Mellanöstern är tankemässigt knutet till attacker mot civila i västvärlden. Condoleezza Rice argumenterar för rätten till demokrati och demokratiska strävanden när hon förklarar Bush-administrationens politik i Mellanöstern och använder sig därmed av ett mer kollektivt och abstrakt referensobjekt (Svenska Dagbladet 2007-08-01).

Chefen för FN:s atomenergiorgan, Mohammad Elbaradei, menar att hela regionen och världssamfundet har oerhört mycket att förlora om man inte finner en lösning (<http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9276.doc.htm>), och även han använder sig därmed av referensobjekt som tillhör de mer abstrakta och kollektiva.

Även Irans president använder sig av de mer abstrakta och kollektiva referensobjekten, och anklagar Washington för att kränka de mänskliga rättigheterna bland annat genom att ha hemliga fängelser, bortröva personer, använda sig av telefonavlyssning och genom att läsa privat e-post (Svenska Dagbladet 2007-09-27).

3.2 Säkerhetisering av olika sektorer

När två länder har en fientlig uppfattning om varandra kommer automatiskt upprustning i den militära sektorn att ses som ett direkt hot, och dessutom graderar man hotbild och sårbarhet i första hand i militära termer. Det är alltså nästan alltid först efter att man har säkerhetiserat som de två aktörernas militära förändringar direkt påverkar varandra. Dock är det sällan som militära förutsättningar i sig självt ses som hotfulla utan det är andra sektorer som spelar in. Detta är en mycket viktig poäng, för det är interaktionen mellan de olika sektorerna som säkerhetiserar en fråga. För att kunna utreda varför en fråga har blivit säkerhetiserad måste man analysera de sektorer som kan påverka den militära säkerhetiseringen.

Olja är ett bra exempel på hur en sektor påverkar flera kringliggande sektorer. De länder som exporterar olja har en stor fördel i det internationella världssamfundet med tanke på att alla länder är beroende av oljeförsörjning. Denna fördel ger länderna ett inflytande som de kan använda i flera olika sektorer, till exempel i politik och ekonomi.

Den samhällseliga sektorn berör de individer/grupper/aktörer som identifierar sig med varandra. När hot uppkommer i denna sektor tar de sig uttryck i att hotet upplevs skada den kollektiva identiteten. Oftast är hot mot denna sektor

sammanbundet med politiska och militära hot (Buzan 1991 s. 122). Det är viktigt att poängtera att den samhälliga sektorn inte är samma sak som en stat, utan innefattas av stora identitetsgrupper som kan spridas över flera stater eller variera inom en stat. Till exempel kan det muslimska umma ses som en sådan identifieringsgrupp. I Mellanöstern råder det splittrade identiteter, mellan araber och muslimer och mellan shia- och sunnimuslimer. Men det som enar dessa olika grupperingar är ett motstånd mot en västdominans i form av kulturell imperialism och annan västernisering).

Hot i den politiska sektorn är riktade mot stabiliteten i statens organisation. Vilken sorts hot och syftet bakom kan variera mycket, bland annat kan syftet vara att skapa en policyförändring genom att omkullkasta regeringen, eller försvaga staten så att uppror kan uppstå hos medborgarna och därmed ökar möjligheterna för en lyckad militär attack. Dessa politiska hot riktas mot den politiska enhetens interna legitimitet, då främst beroende på statens ideologi och andra konstitutiva idéer, eller mot den externa legitimiteten hos staten, vilket innebär ibland själva erkännandet av staten som suverän.

När det gäller internationell politik ses framförallt FN som en viktig aktör. FN:s roll är till stor del att upprätthålla vissa lagar och en viss ordning i detta anarkiska system, och att internationell rätt bör försvaras om seriösa hot riktas mot den. Problemet är att det inte råder en konsensus kring dessa lagar, till exempel mänskliga rättigheter. Till exempel har OIC, Organization of the Islamic Conference, skapat en egen form av mänskliga rättigheter som utgår från sharia, och vissa menar att "Asian Values" inte är kompatibelt med internationell folkrätt. Det är endast icke-spridningsavtal om massförstörelsevapen och strategiska missiler som kan tolkas som att det tycks råda en viss konsensus kring. I det internationella samfundet finns det två alternativ att välja mellan, nämligen att bli en "insider", vilket innebär att staten ger upp en del av sin suveränitet för att innefattas i en sammanslutning och i en interdependens, till exempel EU eller genom att organisera statens lagverk efter FN:s mänskliga rättigheter. Staten kan också välja det andra alternativet som innebär att vara en "outsider" med full suveränitet och självbestämmande vilket medför att staten hamnar i periferin, men också att staten själv, utan några krav, kan säkerhetsisera vad helst den uppfattar som ett potentiellt hot. De stater som väljer att vara "outsiders" anses ofta inte vara lika mycket stat som de som valt att vara "insiders" och därmed ökar risken för att "insiders" intervenerar i "outsiders". När ett land uppfattar något som ett hot kan staten vända sig till världssamfundet och yrka på att hotet påverkar alla genom till exempel kränkning av mänskliga rättigheter eller spridning av kärnvapen och därigenom säkerhetsisera frågan och därmed legitimera en intervention (Buzan et al 1998 s. 119-159).

3.2.1 Analys av säkerhetsisering i olika sektorer

Genom USA:s krig mot terrorismen och interventionen i Irak har Iran och USA mer än någonsin hamnat under varandras "radar", där militära och säkerhetspolitiska förändringar uppfattas som hotfulla. I juli 2007 begärde

president Bush 88 miljoner dollar för att förbättra de kärnvapen USA har (Svenska Dagbladet 2007-07-09), och eftersom ett lands sårbarhet graderas efter militär styrka är det således inte förvånande om Iran har valt att göra en militär upprustning då deras försvar har varit förhållandevis svagt.

Efter de terrorattacker som genomförts av al-Qaida och den ökade occidentalismen världen över, har väst upplevt att det finns en ökad hotbild. De största och mest aggressiva västmotståndarna går att finna i det muslimska samhället där det finns extremister som har förklarat ett jihad mot västvärlden och dess kulturella imperialism. Dessa extremister använder sig av terrorism för att föra sitt heliga krig, och terrorism skapar större rädsla än det traditionella statcenterade kriget, eftersom fienden är svår att identifiera, inte drar sig för att döda civila eller att använda sig av okonventionella militära medel och attackerar utan någon krigsförklaring. Därmed upplever västvärlden att terrorgrupper är det största och mest skrämmande hotet, och när man misstänker att en stat som stödjer terrorgrupper försöker tillskansa sig massförstörelsevapen är rädslan uppenbar med tanke på de förutsättningar som terrorgrupper agerar under.

Det finns två upplevda samhälleliga hot: dels väst som fasar för massiva attacker från occidentaliska terrororganisationer, och dels arab- och muslimvärlden som känner sig hotad av en västerländsk imperialism som använder sig av militära medel. Båda hoten härstammar från den militära och samhälleliga sektorn. Dessa två sektorer är väldigt sammanknutna i detta fall, då båda sidor har använt sig av militära medel för att försöka nå samhälleliga mål. Det kan vara detta upplevda samhälleliga hot som har lett till att Iran anrikar uran. Trots detta har en undersökning gjord av universitetet i Maryland visat på att majoriteten av Irans befolkning tror på att islam och väst kan mötas och hitta en gemensam värdegrund. Dock visar undersökningen också på att iranier ser USA som ett hot och upplever det som om USA vill försvaga den islamiska världen (Svenska Dagbladet 2008-04-21). Ayatolla Khamenei uppfattar det amerikanska hotet som ett attackförsök mot den politiska sektorn. Han anser att USA:s huvudmål är att åstadkomma ett regimskifte, det vill säga ett hot mot den interna legitimiteten, och försvaga staten genom att strida om Irans externa beteende, såsom i Israel, genom kärnvapen och i stöd till Hizbollah. Khamenei menar att USA vill detta för att komma åt Irans fördelaktiga läge, såsom oljefyndigheter och geografiska position (Sadjapour 2007 s. 126). President Ahmadinejad menar att Iran är hotat och bygger argumentet på att den amerikanska flottan har varit närvarande utanför iranska vatten, och att de brittiska trupperna har dragit sig tillbaka från presidentpalatset i Basra samt Bushs anklagelser om att Iran stödjer terrorgrupper. Ahmadinejad menar att detta är bevis på att det kommer att komma en attack mot landet (Svenska Dagbladet 2007-09-07).

Det finns ytterligare en sektor som spelar in i denna fråga, nämligen ekonomi. Iran är en stor oljeproducent och oljetransporter från andra länder går genom Iran, och därmed innebär det att USA, likväl som andra länder, har ett stort intresse i Iran och Mellanöstern som helhet. Ett Iran med kärnvapen skulle kunna ha stor makt över regionen och därmed kontrollera oljeexporten, något som skulle vara mycket problematiskt för USA om relationerna fortsätter vara så pass fientliga. För tillfället har USA allierade i Mellanöstern, men om Iran blir en

kärnvapenmakt skulle kanske inget land fortsätta våga vara allierat med USA. Under 2007 lovade USA:s utrikesminister Condoleezza Rice och Robert Gates, försvarsministern, de USA-allierade länderna Saudiarabien, Egypten och Israel att de skulle få lov att köpa stora vapenpaket av USA för att kunna försvara sig mot de ”okonventionella hoten” som kommer från Iran, Syrien och Hizbollah (Svenska Dagbladet 2007-08-01). USA använder sig av ekonomiska sanktioner för att försvaga Iran och har som följd därav förbjudit amerikanska medborgare att ha ekonomiskt samröre med det islamska revolutionära gardet, Quds-styrkan och tre iranska banker. USA uppmanar även omvärlden att införa ekonomiska sanktioner mot Iran (Svenska Dagbladet 2007-10-26). FN väljer att föra strid utan militär inblandning och i stället använda sig av hårda sanktioner för att få Iran att öppna upp sig för genomförlig inspektion och att sluta anrika uran.

Kinas och Rysslands relationer med Iran utgår inte från samma problematik och har inte säkerhetiserat Iran-frågan till den grad som USA och FN har gjort. Kina tyr sig till Ryssland i denna fråga och i den politiska sektorn råder det inte samma spända läge gentemot Iran som för USA:s del. Ryssland ser Iran som en relativt pålitlig bundsförvant, som är en uppåtstigande regional hegemon. De politiska relationerna påverkar i sin tur den ekonomiska sektorn vilket har resulterat i att Kina och Ryssland har i FN motsatt sig hårdare sanktioner mot Iran. På grund av Kinas ökade energibehov har landet vänt sig till Iran för att kunna upprätthålla den utveckling som sker i landet, och Iran är nu den andre störste oljeleverantören till Kina. Kina har under de senaste åren ingått avtal med Iran för att importera olja och naturgas för cirka 100 miljarder dollar. Den ekonomiska sektorn samspelar i sin tur med den militära då Ryssland hoppas på att expandera och utveckla sitt militära och nukleära samarbete, och de strategiska industrier som inkluderas i detta, med Iran (Sadjapour 2007 s. 128).

3.3 Kärnkraftens civila och militära sektorer

Det råder ett stort samspel mellan den militära sektorn och den civila sektorn eftersom många nya tekniker i den civila sektorn kan användas med viss justering i den militära sektorn. För att nämna några få kan civil kärnkraft justeras till att tillverka kärnvapen, tekniken bakom civila flygplan kan användas till militärflygplan och telekommunikation kan utnyttjas för att förbättra den militära kommunikationen (Buzan 1989 s. 28).

Sambanden mellan den militära och civila sektorn är framförallt stor när det gäller kärnvapen. Eftersom det inte råder någon handel med kärnvapen måste landet själv skapa den kärnkraft som behövs för att producera nukleärt stridsmedel, och själva anrikningen sker först i den civila sektorn. Dock är kunskapen, materialet och teknologin till den civila kärnkraften en handelsvara på den internationella marknaden, vilket försvårar för icke-spridningsavtalet eftersom alla länder har rätt att skaffa sig kärnkraft för civilt bruk. Man har försökt lösa detta genom att i NPT reglera rättigheten till kärnkraft genom att det endast är de länder som avsäger sig anskaffning av kärnvapen som har rätt till civil kärnkraft.

Dock råder det inga förbud för de länder som väljer att producera kärnvapen, utan de enda efterverkningarna är de repressalier som världssamfundet väljer att utföra (Buzan 1989 s. 59-63).

3.3.1 Användningsanalys av den civila och militära kärnkraften

Det är just NPT-avtalet som Iran använder som försvar, eftersom det står att alla länder ska ha rätt till civil kärnkraft. Ryssland och GCC-länderna (Gulf Cooperation Council) har kommit med konstruktiva förslag för att lösa problematiken. Ryssland har erbjudit sig att tillverka civil kärnkraft till Iran, och GCC-länderna har föreslagit att bilda en multinationell sammanslutning som ska förse alla Mellanösternländer med bränsle.

Saudiarabien, Egypten, Marocko, Algeriet, Tunisien och Jordanien är intresserade av att börja tillverka kärnkraft, och har bland annat vänt sig till USA, Ryssland och IAEA för att få hjälp. Men misstanken finns att intentionen bakom införandet av kärnkraft är att kunna tillverka egna kärnvapen som en militär strategi med tanke på Iran och dess eventuella kärnvapen. Dock har USA lovat att hjälpa Egypten skaffa civil kärnkraft, och Ryssland har bestämt sig för att hjälpa Saudiarabien. Anledningen till att USA inte har opponerat sig i dessa fall tros vara att dessa länder uppfattas som västvänliga.

Trots att NPT-avtalet är det avtal som har störst konsensus, och kan nästan räknas som universellt, vill FN förbjuda Iran från att anrika uran, vilket kan tyckas mycket märkligt. Men FN vill inte hindra Iran att ha civil kärnkraft som energikälla, utan kräver bara att det inte ska tillverkas någon i landet. Problemet med anrikning av uran är att de civila och militära processerna är mycket lika, och den kunskap som tillkommer vid anrikning för civilt ändamål är direkt applicerbar på anrikning för militära syften. Trots att ett land avlägsnar sina kärnvapen eller slutar producera anrikat uran med militärt syfte, finns kunskapen, möjligtvis även teknologin, kvar, och inget hindrar att man upptar processerna vid senare tillfälle. När den amerikanska NIE-rapporten (National Intelligence Estimate) från USA:s underrättelsetjänst, som utkom november 2007, visade att Iran har slutat försöka producera kärnvapen för ett par år sedan, var det just denna permanenta kunskap som president Bush ville poängtera. För att världen ska vara säkra på ett Iran utan kärnvapen måste därmed även all tillverkning av civil kärnkraft vara förbjuden i landet.

3.4 Strategi

Huvudkomponenterna i strategistudier är kapprustning, kärnvapenspridning, försvar, avskräckning, vapenkontroll och nedrustning (Buzan 1989 s. 8). Alla dessa komponenter är viktiga beståndsdelar i försöket att analysera säkerhetiseringen av Irans urananrikning.

3.4.1 Action-Reaktionmodellen

I strategistudier har kapprustning och avskräckning framträdande roller, eftersom dessa två är i konstant samspel med varandra. Kapprustning och avskräckning är vanliga lösningar för att hantera eventuella hot mot rikets säkerhet, men samtidigt är risken stor att dessa två åtgärder leder till större eller fler hot mot landet. Låt säga att land A känner sig hotat och väljer att öka den militära styrkan för att avskräcka eventuella fiender. Lands A:s upprustning uppfattas som ett hot mot land B:s säkerhet eftersom land B inte med visshet kan veta att land A:s syfte med upprustningen var avskräckning, det vill säga defensivt försvar, och inte förberedelser för en eventuell attack mot land B, det vill säga offensivt anfall. Detta leder till att land B tar det säkra före det osäkra och väljer att upprusta. Land B:s upprustning kan uppfattas som ett hot mot land A som i sin tur väljer att upprusta ännu mer. Nu har detta lett till en ond spiral och en kapprustning har börjat (Buzan 1989 s. 11). Detta kallas Action-Reaktion modellen (Buzan 1989 s. 76). Motiv bakom den militära upprustningen kan vara att staten vill förbättra sin internationella status, och använder militära medel för att uppnå detta. De länder som känner sig utmanade svarar med ökad militär styrka (Buzan 1989 s. 91).

3.4.2 Säkerhetsdilemmat

Svårigheten att fastställa andra staters intentioner när de utvecklar sin militära styrka leder till att andra stater tar det säkra före det osäkra, och därmed ser det som ett hot som kallas för ”säkerhetsdilemmat” (Baylis, Smith 2005 s. 303-304). Säkerhetsdilemmat innefattar även problemet med att aktörer har en tendens att överdriva hotet från andra aktörer och underdriva sina egna hot signaler. Kapprustning och avskräckning är inte bara sammankopplat med den militära utan även med den politiska sektorn eftersom bedömningen om något är ett hot beror på ländernas relation till varandra, vilket beskrevs under rubriken ”Säkerhetisering i olika sektorer” När fokus flyttas till den politiska och ibland ekonomiska sektorn handlar det inte längre om strategi utan blir internationell politik, och detta kan ta sig uttryck i till exempel handelsbojkott och andra handelsrestriktioner (Buzan 1989 s. 71-89).

3.4.3 Avskräckning

Det är främst de länder som känner sig hotade, och anser att staten ifråga har mycket lite att säga till om och har uppfattningen att alla kommunikationsvägar är stängda, som använder sig av avskräckning. Det är också främst dessa länder som har lättare att ta till militär styrka för att hävda sig. När avskräckningsmetoden ska användas finns det viktiga komponenter som man beaktar och jämför, nämligen de eventuella kostnader och vinster som avskräckning leder till, i form av status, nationella tillgångar, ideologiska värderingar, hotbild, oberoende, politiskt inflytande och makt. När det kommer till kärnvapen är kostnaderna mycket högre

än vinsten. Det finns två sätt att se på avskräckning; att det är lätt att åstadkomma och att det räcker med risken eller hotet att bli besegrad av sin motståndare för att avskräckning ska fungera, eller att avskräckning är svårt och det krävs absolut klarhet om motståndarens militära styrka för att avskräckning ska fungera (Buzan 1989 s. 164-172).

Den militära teknologin som finns idag har inte skapat säkerhet utan snarare en ovisshet och en rädsla för de förödande konsekvenser som ett krig kan få. Det har också lett till en ökad oro och rädsla mellan stater. Trots att kärnvapen är oerhört destruktiva och katastrofala har det inte haft den effekt av total avskräckning, som man hade hoppats. I stället har det blivit mer berättigat att inneha kärnvapen på grund av den ökade hotbilden (Buzan 1989 s. 227-228). Till följd av den anarkiska internationella strukturen finns det ingen som skyddar en stat från ett angrepp som kan få katastrofala följder på grund av massförstörelsevapen, vilket i sig rättfärdigar stater att inneha kärnvapen.

3.4.4 Kärnvapen som strategi

Kärnvapen och dess spridning har påverkat synen på säkerhet och strategi. Icke-spridningsavtal har satts upp för att begränsa antalet länder med kärnvapen eftersom rädslan är stor att genom misstag, eller med flit, avfyra kärnvapen, vars konsekvenser är förödande. Syftena bakom icke-spridningsavtalet kan vara flera, till exempel att de länder som har kärnvapen vill behålla sin fördel, och att fler kärnvapenländer uppfattas som ett hot mot både deras egna och omvärldens säkerhet, och att avskräckning blir mycket svårare att uppnå. Det går att ifrågasätta huruvida syftet bakom icke-spridningsavtalet är att kontrollera antalet kärnvapenländer eller om det i stället handlar om *vilka* länder som har tillgång till kärnvapen, eftersom risken finns att användning av kärnvapen ökar om innehavaren är ett svagt och instabilt land. Det finns också en rädsla för "N:onde landet problemet" vilket innebär att ett visst land, genom att införskaffa kärnvapen, utlöser en kärnvapenanskaffningsvåg hos de länder som tidigare inte haft kärnvapen (Buzan 1989 s. 58-64).

3.4.5 Analys av pågående upprustning och avskräckning

Att det finns ett överhängande hot mot Iran är ganska tydligt med tanke på Israel och dess sannolika innehav av kärnvapen och Irans spända relationer med stora delar av Mellanösternregionen och USA. På grund av dessa starka spänningar mellan Iran och flera andra länder har landet fått en plats långt ner i hierarkin och ses inte som ett land man i första hand väljer att samarbeta med. Iran har därmed inga stora möjligheter att påverka omvärlden och landets kommunikationsvägar är stängda. Detta leder som sagt ofta till att landet då använder sig av avskräckning och militär styrka för att få mer makt och få högre status i omvärlden.

En militär upprustning av den ”traditionella” sorten är ett sätt att möta de hot och problem som Iran upplever, men risken är stor att de länder som känner sig hotade av Iran då också väljer att upprusta och därmed skulle Irans försvar inte vara starkare än de andras. Om man i stället väljer att upprusta med hjälp av kärnvapen är det få länder som kan mäta sig mot detta, och det måste medges att kärnvapen är den ultimata avskräckningen. Dessutom är kärnvapen relativt billigt. Risken med kärnvapensupprustning är att det lätt kan leda till en dominoeffekt där fler väljer att tillskansa sig kärnvapen för att mäta sig med en eventuell fiende som har kärnvapen, och ju fler som har kärnvapen desto större är riskerna för ett kärnvapenkrig, det vill säga N-onde landet problemet. Icke-spridningsavtalet har försökt möta detta problem, och det har till stor del lyckats eftersom det är väldigt få länder som besitter kärnvapen, men i icke-spridningsavtalet ingick löftet om att de dåvarande kärnvapenmakterna skulle påbörja en nedrustning, en nedrustning som ännu inte påbörjats. Den beskrivna dominoeffekten tycks redan ha satts i rullning då flera länder i Mellanösternregionen nyligen visat stort intresse för att börja anrika uran, dock under förevändningen att det är till civilt bruk.

Att president Bush vill förnya kärnvapenutrustningen kan ses som upprustning med syfte att avskräcka, men knappast som ett hot med tanke på att det är högst osannolikt att USA skulle använda sig av kärnvapen. Däremot har misstankarna om att Iran vill ha kärnvapen lett till ökat hot mot Iran. De vapenpaket som har erbjudits västallierade Mellanösternländer för att möta ett aggressivt Iran är direkta reaktioner på ett försök till att hämma Iran och dess eventuella kärnvapen. Uppenbarligen råder det ett säkerhetsdilemma där FN, USA och Mellanöstern använder sig av säkerhetsprincipen och vill hellre ta det säkra före det osäkra. Även om Iran inte skulle tillverka kärnvapen just nu finns det bevis på att de har gjort det och därmed kan de göra det igen. Iran har skrivit under NPT-avtalet och har därmed förbundit sig till att inte förfoga över kärnvapen, men i detta fall är det inte det som oroar omvärlden utan snarare Irans intentioner och risken för en spridning till terrorgrupper. Det går även att argumentera för att ett Iran med möjlighet till kärnvapen inte är ett så stort problem, och det är högst osannolikt att Iran någonsin skulle använda sig av dem. Argumenten går ut på att det i stället är USA som har förstorat upp hotbilden, utan att inse det hot de utgör med sitt krig mot terrorismen och sin regimförändrade intervention i Irak.

3.5 Hotbild som strategi

När en stat känner sig hotad skapar detta en slags gemenskaps känsla hos medborgarna, vilket gör det lättare för makthavarna att styra staten på det sätt de önskar.

Det finns fall där hotet överdrivs, till exempel ett annat lands aggressiva hållning eller deras kärnvapen, just för att underlätta styrandet och få mandat för sina beslut. Utan dessa hot styr andra saker dagordningen, såsom politiskt missnöje och en inbördes splittring som kan vara svårt för makthavarna att kontrollera. Detta är framförallt påtagligt i svaga länder, där den politiska

styrningen, och ibland medborgarna, kännetecknas av fragmentering och där en stor missbelåtenhet är spridd över befolkningen (Buzan 1989 s. 102) (Buzan 1991 s. 350).

3.5.1 USA:s och Irans hotbildastrategi

Att använda hotbild som strategi är mycket troligt när det gäller Iran och USA. Båda länderna har relativt stora interna problem, dock helt väsensskilda, och en fokusförflyttning från interna till externa problem är mycket gångbart. Inom USA råder en intern opposition gällande det stora misslyckandet i irakinterventionen, sjukvården i landet, oljepriserna, effekter från orkanen Katrina etc. och det är möjligt att Bush-administrationen har överdrivit hotet av ett Iran med kärnvapen just för att dämpa diskussionen på hemmaplan. Bush har använt sig av skräckscenarion som till exempel ett tredje världskrig och trots att NIE-rapporten visade på att Iran hade lagt ner sin kärnvapenprocess ville inte Bush ändra strategi och påpekade att Iran var ett precis lika stort hot som tidigare. Trots att den militära hotbilden mot Iran är relativt liten, framförallt efter NIE-rapporten, använder sig president Ahmadinejad av en retorik som vill visa på att Iran känner sig hotat och agerar i självförsvar.

3.6 Vapenkontroll

Vapenkontroll är ett försök att begränsa hotbilden länder emellan, men eftersom vapenkontroll uppstår efter en konflikt inlets leder lätt samtalen om vapenkontroll till militär rivalitet gällande vem som har störst militär styrka. Detta sker dels för att avskräcka varandra men också för att uppvisa sin styrka för omvärlden. I stället blir försöken till vapenkontroll en propagandamaskin, och den part som gör någon form av eftergift betraktas som svag (Buzan 1989 s. 269). Irans aggressiva utspel, och den totala oviljan till att böja sig för FN:s krav, kan härledas ur denna diskussion. Teheran har även farhågor om att en eftergift till USA, och dess vilja att förbjuda Iran att disponera kärnkraft, kan uppfattas av USA som ett tecken på svaghet och därmed orkestrera en intervention eller ytterligare försvagande krav (Sadjapour 2007 s. 133).

3.7 Revisionistiska stater och status quo-stater

Ett lands hegemoniska ställning kan påverka huruvida det är revisionistiskt eller inriktat på status quo, och det anarkiska systemet hjälper till att upprätthålla friktionen mellan dessa två. Om de revisionistiska staternas vilja uppfattas som moraliskt fel eller att de är aggressiva avfärdas deras skäl till förändring lätt och utan vidare bedömning.

De revisionistiska staterna kan uppfatta den rådande internationella ordningen som ett hot mot sin säkerhet och även mot sin suveränitet. På grund av den ökade interaktionen och interdependensen är det svårt för revisionistiska stater att stå starka mot de västerländska influenserna och dess kulturella imperialism. Därmed vill de revisionistiska staterna förändra det rådande internationella systemet eller förbättra sin position inom det. De oljeexporterande länderna i Mellanöstern har större möjlighet till detta med tanke på västvärldens stora oljeberoende. De revolutionära revisionistiska staterna kämpar både för ökad makt och utmanar de organiseringsprinciper och värderingar som förstärker och sammankopplas med status quo-länderna. Den revolutionära revisioniststaten utmanar framförallt den politiska ideologi som är rådande i den internationella arenan och hos status quo-länderna. Om de revisionistiska länderna väljer att gå den revolutionära vägen får de automatiskt ett ökat hot över sig i och med att det är direkt aggressivt, och riskerna för starka repressiva åtgärder från status quo-länderna ökar. Detta i sin tur medför att den revolutionära staten måste vara förberett för militära påföljder eller försöka konvertera delar av det regionala eller internationella systemet till den revisionistiska statens ideologi. Oavsett vad, så sprider sig hotbilden för både revisionära och status quo-stater lätt till både ekonomiska, samhälleliga, politiska och militära sektorer, eftersom ett sådant hot berör en hel civilisation och alla dess egenskaper. Detta i sin tur leder till ökad fientlighet och rädsla i de både lägren (Buzan 1991 s. 300-308).

3.7.1 Aktuella revisionistiska och status-quo-stater

I väst uppfattas Iran som en revisionistisk stat, eftersom den politiska islamismen vill agera som utmanare till västs liberalism, individualism och demokrati, och har genom hot mot västvärldens säkerhet försökt klargöra sin sak. Fler argument för att Iran är en revisionistisk stat är att gemene man i väst ser islamistisk extremism som moraliskt fel och som ett aggressivt och extremt farligt hot mot den västerländska civilisationen, och avfärdar direkt islamistiska anspråk utan att egentligen förstå vad dessa anspråk innebär. Vidare uppfattar islamistiska, och till viss del muslimska, stater den västerländska, och då framförallt den amerikanska, civilisationsformen som en imperialistisk rörelse vilket utgör ett stort hot mot deras religion, kultur, suveränitet och säkerhet.

När nu Iran uppfattas som en revolutionärt revisionistiskt stat måste de räkna med eventuella militära påföljder och kärnvapen kan vara ett sätt att förbereda sig för kommande attacker. USA är definitivt den starkaste status quo-staten, men flera västerländska länder kan också räknas som status quo. USA har försökt ge ”morötter” till Iran i form av integration i den globala ekonomiska arenan. Problemet är här att det inte är ekonomisk integration som Iran eftersträvar, utan

det kan snarare uppfattas som ett hot mot den rådande regimen eftersom en liberalisering av staten snarare skulle kunna vara skadligt för makthavarna som har byggt upp staten efter religiösa värden (Sadjapour 2007 s. 127). För flera islamska stater ses de krav som finns för att delta i den internationella arenan, såsom öppenhet, som ett hot mot både suveränitet och identitet. Dessa länder känner sig hotade av den liberala, demokratiska kärnan, som den internationella politiken utgör, och att denna kärna vägrar släppa in stater som har konkurrerande utvecklingsstrategier (Buzan & Wæver 2003 s. 25).

Kina och Ryssland kan med västerländska mått mätt ses som revisionistiska stater, fast dock inte på samma exceptionella nivå som Iran. Rysslands slavofiler har en occidentalistisk syn på väst och vill i stället fokusera på de ryska egenskaperna och utveckla ett Ryssland på ryskt sätt. I Ryssland finns det andra värden än demokrati och liberalism som har företräde, till exempel stabilitet och makt. Landet står sällan enat med väst utan agerar mer som en oberoende aktör. Kina är en relativt stor aktör, men precis som Ryssland är republiken förhållandevis oberoende när det gäller politiska frågor. Det finns anspråk på Asian Values och man menar då att de värderingar som kännetecknar väst inte är universella utan att det finns andra värden som är karaktäristiska för Kina och dess befolkning, till exempel effektivitet och kollektivism. Att Kina och Ryssland, dåvarande Sovjetunionen, är revisionistiska stater med occidentalistiska influenser är inget nytt, under både Koreakriget och Vietnamkriget gjorde de gemensam sak och stred mot den USA- ledda sidan, det vill säga Sydvietnam och Sydkorea.

Dock kan man inte räkna Kina och Ryssland som revolutionära revisioniststater då deras tillvägagångssätt och syften inte är lika extrema, utan de kan snarare klassificeras som radikala revisionister som vill reformera och justera det internationella systemet (Buzan 1991 s. 309). När det uppstår konflikt mellan revolutionära revisioniststater och status quo-stater kan radikala revisionsstater alliera sig med de revolutionära för att på så sätt få ökat inflytande och makt gentemot status quo-staterna. Framförallt kan Ryssland möjligtvis använda sig av denna strategi då man har försökt sluta avtal med Iran om att landets kärnkraft skulle tillverkas i Ryssland och sen ledas till Iran, eller att Ryssland skulle hjälpa Iran bygga kärnkraftsreaktorer. Iran har valt det senaste alternativet (Svenska Dagbladet 2007-12-14) och detta avtal leder till en ökad interdependens mellan de två länderna och tillsammans kan de utgöra en motpol till väst. Kina vill inte gå emot Ryssland utan vill att de i stället tillsammans bildar en opposition mot väst. Ahmadinejad och delar av IRGC, Islamic Guard Corps, vill skapa en allians med Kina och Ryssland för att möta imperialismen och hoten från USA, medan det finns pragmatiker i Iran som förespråkar mer vänskapliga band till USA (Sadjapour 2007 s. 127).

4 Analys av de olika aktörernas roller

I detta kapitel analyseras de olika aktörerna separat, dels för att ge en sammanfattande bild av deras respektive roller i frågan, och dels för att visa på hur man kan förklara deras agerande.

4.1 Irans intentioner och aktiva roll

Trots att det endast är Israel som har kärnvapen i Mellanösternregionen är detta förmodligen inte den avgörande faktorn om nu Iran vill producera kärnvapen. Det är snarare Irans relationer till omvärlden, och då främst USA och dess allierade, som är drivande. Det åttaåriga kriget mellan Iran och Irak kan ha lett till ett beslut att producera kärnvapen i Iran. Misstankarna om att Irak har disponerat kärnvapen kan också ha varit en bidragande orsak, men även Iraks användning av kemiska stridsmedel mot Iran. Relationerna till sina grannar är långt ifrån goda bland annat på grund av Irans försök att sprida den islamska revolutionen, som startade i Iran 1979, till hela regionen. Till följd av dessa fientliga relationer, bland annat på grund av den starka occidentalism som finns i landet, skulle kärnvapeninnehav verka avskräckande och därmed skulle Iran kunna undslippa attacker eller interventioner mot landet. Dessutom skulle kärnvapeninnehav kunna ge Iran ett större inflytande, både regionalt och globalt.

Iran är en revolutionär revisionistisk stat som vill sprida sin ideologi världen över och på grund av det teokratiska islamistiska styrelseskicket utdöms landet i det internationella system som status quo-länderna utgör. Kärnvapen skulle som sagt ge regional makt som i sin tur kan omvandlas till internationell makt och Iran skulle därmed ha större möjligheter att påverka den internationella arenan till fördel för landet. I Iran är det framförallt två sektorer som påverkar landets handlingsätt, nämligen den samhällliga och den militära. Men dessa två har i sin tur påverkat den politiska i och med att Iran numera ser intervention och regimskifte som ett överhängande hot. Hotet mot Irans interna legitimitet har ökat efter 11 september-attackerna, eftersom USA ändrade sin försvars- och säkerhetspolitik till att lägga tonvikt på regimskifte i rouge-staterna då de ansåg att staternas beteende berodde på regimernas karaktäristiska egenskaper (Litwak 2008 s. 94)

4.2 Rysslands och Kinas roll

Både Ryssland och Kina är stora aktörer i denna process då de till viss del har hjälpt Iran och arabvärlden att utveckla massförstörelsevapen. Kina har hjälpt Iran med att producera höganrikat uran och har försett Iran med forskningsreaktorer baserade på lätt- och tungvatten samt grafitteknik. Kina har även sålt en anläggning till Iran för tillverkning av höganrikat uran, dock endast för forskningsändamål. Ryssland har erbjudit sig att hjälpa Iran att bygga reaktorer, som Ryssland hävdar inte kan användas till kärnvapen. Med tanke på Kinas och Rysslands inblandning i kärnkraftprocessen uppfattar de två länderna med stor sannolikhet inte Iran som ett potentiellt hot, och detta kan förklara deras ovilja till hårdare tag och utökade sanktioner mot Iran.

Framför allt Ryssland arbetar aktivt för att få mer internationell makt och mer inflytande och måste alliera sig med andra revisionistiska länder för att åstadkomma detta. Men både Kina och Ryssland har varit mycket noga med att inte trampa för hårt på några amerikanska tår eftersom det inte är önskvärt att ha USA som fiende och det är dessutom kontraproduktivt på grund av deras radikala revisionistiska natur. Irans urananrikning har därmed inte säkerhetsiserats i Ryssland och Kina, utan det är snarare hur de bäst möter hotet om en amerikansk imperialism som hamnar högst på agendan (Sadjapour 2007 s. 128-129). Det tycks alltså som om Kina och Ryssland ser Iran som en möjlig partner till att förändra det internationella systemet från unipolärt, med USA som en kulturell hegemon, till multipolärt, där det finns flera motpoler och olika sorters maktcentra.

4.3 USA:s roll

Det finns flera sektorer som bör tas i beaktande när man vill klargöra USA:s incitament för delaktighet i Mellanösternregionen. USA har valt att säkerhetsisera Irans urananrikning på grund av alla de sektorer som detta påverkar, och eftersom USA ser Iran som en rouge-stat.

Oljan i regionen är mycket åtråvärd, vilket involverar den ekonomiska sektorn. Oljan gör också att Iran har stora finansiella resurser som de kan använda för militära attacker eller försvar, vilket gör Iran till ett större hot (Litwak 2008 s. 100). Occidentalismen, framförallt riktat mot USA, och terrorismen hotar den samhälleliga sektorn och eventuella kärnvapen blir hot i den militära sektorn. Det finns även politiska hot men de kan knappast bli säkerhetsiserade eftersom möjligheten för Iran att skapa ett regimskifte i USA är högst osannolik. USA har uppfattats som ett mer hotfullt land efter 11 september-attackerna på grund av att de uttalat vill åstadkomma regimskifte i de länder som upplevs som hotfulla och vill även använda sig av preventiva attacker mot dessa länder.

4.4 FN:s vilja

FN förespråkar goda internationella relationer som ett medel för att förhindra anskaffning och användning av massförstörelsevapen (Blix 2006 s. 43). Dock är denna väg svår att följa eftersom Iran ständigt kommer med hotfulla utfall och motsätter sig diplomatiska lösningar.

WMDC-kommissionen (Weapons of Mass Destruction Commission) har utarbetat ett antal punkter som de anser vara mycket viktiga i hopp om att hitta en lösning på problemet med Irans urananrikning. Ett Iran med kärnvapen skulle skapa större oro och instabilitet i Mellanösternregionen, något som inget land i regionen skulle kunna dra fördelar av. WMDC-kommissionen menar att man aldrig kommer att kunna bevisa att Iran inte försöker skaffa sig kärnvapen, eller kommer att vilja att göra det, efter det att civil kärnkraft finns att tillgå, och att frågan om Iran intentioner således inte är avgörande. Kommissionen anser att hela Mellanösternregionen bör vara fri från massförstörelsevapen, inklusive Israel, och inga former av anrikningsprocesser eller liknande bör vara tillåtna under en längre tid, och att kärnvapen ska förbjudas (Blix 2006 s. 70-109). Dock finns det ett väldigt stort problem med detta, nämligen det internationella systemets anarki. Det finns ingen instans som kan förbjuda och lagstifta bort kärnvapen, och det är hart när omöjligt att straffa en hel regim för anskaffning av kärnvapen. Dessutom skulle med all säkerhet de länder som har kärnvapen försöka behålla en del undangömda för att fortfarande ha en säkerhetsfördel, och för att risken finns att andra länder väljer att gömma undan en del.

5 Summering och slutsats

5.1 Utvärdering av teorier

Buzans teorier har lyckats förklara de olika aktörernas handlingar mycket väl. Dock hade ett fokus på varför vissa aktörer väljer att säkerhetsisera och andra inte gjort teorierna mer användbara eftersom förklaringsfaktorn till Rysslands och Kinas agerande är relativt låg jämfört med USA:s och Irans agerande. Men eftersom realismen inriktar sig först och främst på varför stater upplevs som hotfulla är detta inte förvånande.

Tyvärr har mycket av de teorier Buzan redogjort för ställt regionen i centrum vilket inte har ett så stort förklaringsvärde i denna situation. Mellanöstern är en viktig region och flera av dess länder har varit aktörer i denna fråga men ej så pass aktiva som Buzans teorier tycks leda till. Anledningen till detta är att dessa länder inte vill bidra till de oroligheter som finns i regionen, framförallt när utfallet är okänt. På grund av terrorismens frammarsch har globaliseringspåverkan blivit påtaglig, eftersom fienden inte tillhör en viss stat utan snarare tillhör en viss uppfattning gällande det internationella systemets uppbyggnad. Självklart spelar regionen en stor roll, men i detta fall rör det sig snarare om identitet och kultur. Det tycks som att när USA är en medverkande aktör i en konflikt verkar i stället vara ideologi som är huvudkomponenten, eller snarare; det är ideologi som används när de vill säkerhetsisera en fråga.

5.2 Slutsats

Irans urananrikning har blivit en säkerhetsfråga därför att ett Iran med kärnvapen kan ha mycket negativ påverkan på den samhälleliga, ekonomiska, politiska och militära sektorn och som tillsammans skapar ett upplevt hot. Anledningen till att de studerade aktörerna har reagerat så pass olika angående Iranfrågan beror på graden av detta upplevda hot. Detta i sin tur beror på huruvida staten är en status quo-stat eller en revisionistisk stat.

Problemet tycks alltså inte vara att ännu ett land kan ha kärnvapen, utan snarare *vilket* land som har kärnvapen. Att problemet med Irans urananrikning har eskalerat till den grad att i stort sett hela världssamfundet debatterar frågan beror förmodligen till en del av det perceptionsfilter, det vill säga hur man tolkar händelser, som de olika aktörerna har valt att använda sig av. Det som är gemensamt för alla aktörer är viljan till inflytande. Iran, Ryssland och Kina vill ha

ett ökat inflytande i den internationella arenan och förändra det unipolära systemet till att bli multipolärt. De uppfattar globaliseringsprocessen som ett amerikanskt styrmedel för ökat inflytande och makt för USA:s egen vinnings skull (Buzan & Wæver 2003 s. 10). USA vill hålla fast vid det unipolära systemet med tanke på USA:s hegemoni. FN i sin tur vill skapa tydligare internationella ramar, diplomati och stödja länder i nöd, vilket inte går om FN går utanför sitt mandat och inte har majoriteten bakom sig, vilket skulle kunna inträffa om man agerade hårdare och tydligare i Iranfrågan.

Det tycks finnas många saker som talar emot att en konstruktiv lösning är inom räckhåll eftersom ländernas viljor är oförenliga och tyvärr är det hela nog ett nollsummespel, enligt en realistisk analys.

6 Referensförteckning

Primärmaterial

- Arbman, Gunnar - Danielsson, Göran, Prawitz, Wigg, Lars, 2000. *Mena-projektet. Massförstörelsevapen och säkerhetspolitik*. Stockholm: Regeringskansliet, Utrikesdepartementet
- Blix, Hans, 2006. *Weapons of Terror. Freeing the World of Nuclear, Biological and Chemical Arms*. Stockholm: Weapons of Mass Destruction Commission
- United Nations, 2008. Weapons of Mass Destruction, Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT). (2008-05-10)
<http://disarmament.un.org/wmd/npt/index.html>
- United Nations, Security Council SC/9276, 2008. Committee monitoring sanctions against Iran has received 88 national reports on implementation of those measures, Chairman tells Security Council. (2008-05-10)
<http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9276.doc.htm>

Sekundärmaterial

- Bahgat, Gawdat, 2008. "Iran and the United States: Reconcilable Differences?", *Iranian Studies*, vol. 41 nr. 2, s. 139-154
- Bayliss, John – Steve Smith, 2005. *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*. Oxford: Oxford University Press
- Boss, Eva 2007-10-24 "Splittrat om atomprogrammet efter topputnämning". *Sydsvenska Dagbladet*
- Boss, Eva 2007-11-11 "Oljeländerna vill ha hjälp med kärnkraftsprogram". *Sydsvenska Dagbladet*
- Buzan, Barry, 1991. *People, States & Fear. An agenda for international security studies in the post-cold war era*. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf
- Buzan, Barry, 1989. *An Introduction to Strategic Studies. Military Technology & International Relations*. London: MacMillan Press
- Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap, 1998. *Security. A New Framework For Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers
- Buzan, Barry - Ole, Wæver, 2003. *Regions and Powers. The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2007. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Forsberg, Håkan 2007-08-01 "Vapenmiljarder riktas mot Iran – Tunga USA-ministrar söker stöd hos sina allierade". *Svenska Dagbladet*
- Hammargren, Bitte 2007-09-07 "Iran vill hindra nya sanktioner – SvD har träffat en toppdiplomat som söker svenskt stöd inför atomenergiorganet IAEA:s möte". *Svenska Dagbladet*

- Hammargren, Bitte 2008-04-21 "USA ses som ett stort hot bland iranier". *Svenska Dagbladet*
- Hay, Colin, 2002. *Political Analysis. A Critical Introduction*. New York: Palgrave
- Henriksson, Karin 2007-07-09 "USA kritiseras för smygupprustning – Bush anklagas för att ha förvärrat kärnvapensituationen i världen". *Svenska Dagbladet*
- Henriksson, Karin 2007-10-26 "USA slår mot iranskt militärgarde". *Svenska Dagbladet*
- Härenstam, Tomas 2007-09-18 "Iran rasar mot Frankrike Den nya franska regeringens krav på EU-sanktioner -... och hot om krig upprör iranierna". *Sydsvenska Dagbladet*
- "Iransk-rysk kärnkraftstvist löst". 2007-12-14 *Svenska Dagbladet*
- "Iran går IEAE till mötes". 2008-04-24 *Sydsvenska Dagbladet*
- Jervas, Gunnar 2007-12-07 "Nedrustning i fara". *Sydsvenska Dagbladet*
- Litwak, Robert S., 2008. "Living with Ambiguity: Nuclear Deals with Iran and North Korea", *Survival*, vol. 50 nr. 1, s. 91-118
- Lönneaus, Olle 2008-01-10 "Marindispyt "bluff från Pentagon" analys á USA:s kraftmätning med Iran". *Sydsvenska Dagbladet*
- Lönneaus, Olle 2008-02-28 "Analys á Iran och uranet Ahmadinejad står stark mot nya FN-sanktioner". *Sydsvenska Dagbladet*
- McLean, Iain – McMillan, Alistair, 2003. *Oxford Concise Dictionary of Politics*. Oxford: Oxford University Press
- Sadjapour, Karim, 2007. "The Nuclear Players", *Journal of International Affairs*, vol. 60 nr. 2, s. 125-134
- Skogkär, Mats 2008-02-27 "Hotet från Iran". *Sydsvenska Dagbladet*
- Pehrson, Lennart 2007-09-30 "Låsta sanktionssamtal framgång för Iran". *Sydsvenska Dagbladet*